

RIJEČGRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historijuBroj 47, godina XXIV
maj, 2019. [str. 131-137]

© Monos 2019

Fuzûlî – pjesnik osmanske turske književnosti u recepciji Muse Ćazima Ćatića

Dr. sc. Melinda Botalić

Krajem XIX i početkom XX stoljeća u Bosni i Hercegovini izražena je prevodilačka djelatnost sa orijentalnih jezika, prvenstveno s turskog, pa je, shodno tome, i jasno uočljiv utjecaj istočnih književnosti na književna djela bošnjačkih pjesnika, posebno Safvet-bega Bašagića i Muse Ćazima Ćatića. Ćatić se, među prvima u Bosni i Hercegovini, počinje intenzivno baviti književnošću na orijentalnim jezicima. Ćatićeve eseje odraz su njegove zanesenosti orijentalnom poezijom, i predstavljaju kratak prikaz dešavanja u turskoj književnosti u jednom prilično širokom vremenskom rasponu, tačnije od XVI stoljeća, pa do perioda u kome je on sam živio i stvarao. Zbog obimnosti Ćatićevog rada na ovom polju, težište istraživanja stavljeno je na pjesnika XVI stoljeća – Fuzûlîja. Esej o kome ćemo govoriti više predstavlja jedno subjektivno mišljenje dobrog poznavaoaca klasične, ali i novije turske književnosti nego pravi kritički stav. Nažalost, do sada, Ćatićevim esejima nije dat potreban značaj u bosanskohercegovačkoj, kao ni u turskoj književnoj kritici. O njima nije dovoljno pisano, iako su oni važni kako s književnohistorijskog aspekta tako i zbog samog razumijevanja Ćatićeve poezije, pogotovo one nastale u periodu kada je autor, ponesen Istokom stvarao pod jakim utjecajem pjesnika toga podneblja.

Ključne riječi: pjesnici osmanskog perioda, Fuzûlî, esej, Musa Ćazim Ćatić

U Bosni i Hercegovini se do danas relativno mnogo pisalo o pjesniku i prevodiocu Musi Ćazimu Ćatiću, ali njemu kao esejisti nije pridat značaj koji zaslužuje. Ćatić je jedan od naših najplodnijih prevodilaca s orijentalnih

RIJEČ

jezika, ali i autor eseja koji zauzimaju prominentno mjesto u povijesti turkoloških istraživanja u Bosni i Hercegovini. Važnost njegove prevodilačke djelatnosti treba motriti u svjetlu činjenice da ni njegovu poeziju ne možemo temeljno sagledati ukoliko nismo upoznati s prevodima ali i esejima koje je pisao o turskoj književnosti.

Kompleksno književno-kulturno naslijeđe kao i sam historijski momenat u kojem je ovaj autor stvarao, pogodio je Ćatićevom raznorodnom bavljenju književnošću. Po vokaciji pjesnik, uz to poznavalac bogatoga tradicionalnog književnog naslijeđa, inspiriran duhom Istoka, prevashodno turskim pjesnikom Tevfikom Fikretom, počinje se zanimati za osmansku književnost, ali i književnost stvaranu nakon *Tanzimata*. Ovakvo nešto nije nimalo čudno, ako u obzir ne bismo uzeli sam politički kontekst, odnosno okvir u koji se njegovo bavljenje turskom književnošću mora smjestiti, a to je austro-ugarska okupacija Bosne i Hercegovine i kulturna politika koju je nova uprava nastojala oživotvoriti u praksi. Na svu sreću, i njemu su, kako to ističe Vedad Spahić, “išle su na ruku i neke aktivnosti na širem planu: opća kulturna klima u Evropi, romantičarski naglašeni interes za književnost i kulturu islamskog istoka, te imperijalni ciljevi Austro-Ugarske monarhije u čijoj je strategiji značajno mjesto dato izučavanju i upoznavanju kulturne prošlosti teritorija i naroda prema kojima je bila usmjerila osvajačke aspiracije”¹.

Ćatić se, kao esejista, uz Bašagića među prvima u Bosni i Hercegovini počinje intenzivno baviti književnošću na orijentalnim jezicima.

Esej, kao umjetnički žanr, njemu je zanimljiv vjerovatno iz unutarnje želje da čitaocu predstavi tesavvufske pjesnike, u kojima je i sam vidio inspiraciju. U Ćatićevim esejima nisu dati samo puki biografski podaci, već je izrazito uočljiva i autorova upućenost, prije svega, u živote, a onda i u djela turskih pjesnika koji su bili predmet njegovog interesovanja. Iz ovih eseja vidljiva je i autorova naobrazba, te njegovo poznavanje tesavvufa. Uz sve to, kao i kod “samokritičnog Bašagića”², koji priznaje da “kod valorizacije određenog djela nije vođen samo kvalitetom već prije svega personalnim i etičkim referencama pojedinih pjesnika”³, kod Ćatića, također, naslućujemo subjektivnu preferenciju pojedinih pjesnika turske književnosti.

Ćatićevi prijevodi divanske poezije govore nam o tome na kako je visokom stupnju bilo autorovo znanje o ovom pjesništvu, a posebno o ustrojstvu rime i metra unutar stihova. Naime, “razumijevanje divanske poezije iziskuje, prije svega, poznavanje prirode islamsko-orijentalnog stiha – bejta. Formom distiha (dva polustiha) bejt savršeno ispunjava glavni zahtjev koji stihu kao osnovnoj ritmičkoj i semantičkoj jedinici pjesme postavlja orijentalna estetika. Bejt je, naime, inokosna značenjska cjelina, koju možemo izlučiti iz pjesme, a da ne izgubi gotovo ništa od funkcije koju ima unutar nje, i da, povrh svega, to izlučenje ne naruši arhitektoniku pjesme kao cjeline”⁴.

Ćatić kao “najbolji poznavalac poetike divanske književnosti”⁵ s velikim je umijećem prevodio teško prevodivu divansku poeziju, premda njegovi “pseudobejtovi”, kako ih Spahić naziva, “ne respektuju normu seman-

1 Spahić, Vedad, *Prokrustova večernja škola*, Bosnia ARS, Tuzla, 2008, 44.

2 *Isto*, 45.

3 *Usp.*, *Isto*, 46.

4 Spahić, Vedad, *Tekst, kontekst, interpretacija*, Grafičar CKOT, Tuzla-Tešanj, 1999, 42.

5 *Isto*, 47.

tičke inokosnosti stiha”⁶, čime se ovdje nećemo baviti.

S književnohistorijskog aspekta značaj Ćatićevih eseja je neupitan, jer pjesnici predstavljani njegovim esejističkim radom omogućavaju nam uvid u književnu prošlost, kako turske tako i bosanskohercegovačke književnosti, ali i ondašnje društvene odnose, te kulturne prilike. Budući da odražava pjesnikove stavove i lične sudove, ovdje je značajan i Ćatićev kritički osvrt na tursku, odnosno književnost na orijentalnim jezicima.⁷

Osim toga, Ćatić je nastojao, čitaocima s ovog podneblja, kako smo već rekli, predstaviti i tursku poeziju novog vremena, kada u Turskoj dolazi do društvenih i kulturnih reformi, počev od 1839. godine, odnosno od perioda *Tanzimata*.

Dakle, Ćatićevo, “biografsko interesovanje” ide u dva pravca, u pravcu starije (divanske, osmanske) književnosti⁸ i novije (moderne) turske književnosti⁹, gdje je Ćatić kao esejist nastojao predstaviti kulturnohistorijske prilike u kojima je određeni pjesnik stvarao, dati svoj, uvjetno rečeno, “pristrasan i sentimentalni” kritički osvrt na poeziju sva-

kog pojedinačnog pjesnika koji je bio predmet njegova interesa, i takvo što potvrditi prijevodom njegove/njihove poezije. Ovdje se ne smije zaboraviti ni, po mišljenju većine historičara književnosti, najuspjeliji Ćatićev tekst *Misticizam i utjecaj Perzijanaca na tursko pjesništvo*¹⁰ koji otkriva Ćatića kao vrsnog poznavaoa tasavvufa.

Zanimajući se za tursku književnost, Ćatić je u svojim esejima predstavio, vremenski i personalno, izrazito široku paletu pjesnika u period od četiri stoljeća, a koji su nerijetko ostali na marginama, nedovoljno istaknuti, moglo bi se čak reći, zanemareni. Zapravo, on prezentira jedan moguć presjek turske književnosti od XVI stoljeća pa sve do svoga savremenika *Tevfika Fikreta*¹¹, na osnovu kojega se može steći “okviran” uvid u previranje i transformacije turske književnosti tokom ovog dosta širokog vremenskog raspona.

Neki od ovih eseja produkt su, što je vidljivo i nakon jednog letimičnog čitanja, iscrpnih istraživanja života i djela pojedinih autora, dok su drugi pak, samo pregledi određenih djela ili preporuke za čitanje. Neki historičari književnosti, poput Darka Tana-

6 Isto, 47.

7 Ćatić je, osim s turskog, prevodio i s arapskog, te dvije pjesme s perzijskog jezika. Tema ovog rada je njegov esej o pjesniku Fuzuliju i iz tog razloga će predmet detaljnijeg istraživanja biti samo to područje njegovog stvaralaštva. Ipak, bitno je istaći da je najobimniji tekst, koji je Ćatić preveo s arapskog, studija Muslimanska žena, egipatskog islamskog mislioca s kraja 19. i početka 20. vijeka Muhameda Ferida Vedždija. Ostali prijevodi su Teiste i ateiste Osmana Namika, Islam u Americi Mirze Abdela Rahmana, Islam i Evropa Sejjida Muhameda el-Asrema, te tekst nepoznate Iranke Znači da se budi islamsko ženskinje. Prva dva rada objavljenja su u nastavcima u Biseru, a ostala tri štampana su u Beharu. Poezija koju je Ćatić preveo s arapskog nije obimom značajna: preveo je tri pjesme u fragmentima i jednu cijelu, a sve su objavljene 1907. godine, tri u Beharu i jedan u Gajretu. (usp. Memija, Minka, “Musa Ćazim Ćatić- prevodilac s arapskog jezika”, u: Zbornik radova o Musi Ćazimu Ćatiću, prir. Munib Maglajlić, Institut za jezik i književnost u Sarajevu–Odjeljenje za književnost, Sarajevo, 1980, 115-129.)

8 O staroj turskoj književnosti objavio je sljedeće eseje: Prvak turskih pjesnika: Fuzulija ([16.stoljeće] [objavljeno u Beharu IX/1908-08; 9, 141-144.]), Ruhija Bagdadski ([16.stoljeće]; [objavljeno u Gajretu V/1912; 9/10, 132-136.]), Pjesnik Nef’ija ([16-17.stoljeće]; [objavljeno u Biseru II/1913- 15; 11, 167-169.]), Osmanlijski pjesnik Galib-Dede ([18.stoljeće]; [objavljeno u Biseru I /1912; 7, 124-128; 8, 155-159; 9,173-176.]) i Dvije-tri o Zijia Paši ([19.stoljeće]; [objavljeno u Gajretu V/1912 11/12, 165-169.]).

9 Što se, pak, kritičkih tekstova o novijoj turskoj književnosti tiče, tu su: *Kipovi (Temasil)* (objavljeno u Biseru I/1912-13; 8, 165-166.), *Halukov dnevnik* (objavljeno u *Gajretu* IV/1911; 13/14, 201-203.), *Odbjegle noći* (objavljeno u Biseru I/1912-13; 4, 68-70.), *Gizli figanlar (Mukli jecaji)* (objavljeno u Beharu VIII/1907-08; 4, 64) i *Turska pjesnikinja Nigjar* (objavljeno u Beharu VIII/1907-08; 7, 104-106.)

10 Objavljeno u Biseru I/1912-13; 5, 73-76.

11 Tevfik Fikret se, nesumnjivo, može smatrati Ćatićevim učiteljem i vodičem kroz tursku književnost.

skovića, Lamije Hadžiosmanović, Vojislava Maksimovića i dr.¹², Ćatiću su u ovim esejima zamjerali na površnosti, odsutnosti kritičkoga suda o djelima, pretjeranim pohvalama i odveć velikoj subjektivnosti. Međutim, ovdje, svakako, treba imati u vidu činjenicu da književnokritički sud iznosi autor koji je i sam poeta i koji podržava pravo pjesnika na slobodan izričaj, ničim ne želeći da omalovaži nečiji trud, zalaganje i odricanje. U studiji *Književna kritika 1878-1941.*, Slavko Leovac, prema Spahiću, ističe da “Bašagić, nije bio kritičar složenog kritičkog mišljenja o literaturi; on je bio kritičar koji preporučuje svoje impresije i sudove; on neposredno, bez komplikacija, kaže šta voli ili ne voli, šta ceni a šta ne...”¹³, što, nesumnjivo, vrijedi i za Ćatića.

“Prvak turskih pjesnika: Fuzulija” naziv je Ćatićevog poetsko-kritičkog ogleda o divanskom pjesniku Fuzuliji. Fuzulija odnosno *Fuzûlî*¹⁴ (?-1556) iznimno je cijenjeni pjesnik XVI stoljeća, stoljeća u kojem je vladao Sultan Sulejman (Zakonodavac) i u kojem je Osmansko carstvo doseglo vrhunac u svakom pogledu, pa tako i u poeziji. To je stoljeće u kojem su pored *Fuzûlija* u punom sjaju zablistali i mnogi drugi izrazito uspješni divanski pjesnici kao što su *Hayâlî, Bâkî, Tashcalî Yahya, Nev’î, Muhibbî, Latîfî, Âsîk Çelebî*. Ćatić, u ovom ogledu, kao i u eseju pod nazivom “Misticizam i utjecaj Perzijanaca na tursko pjesništvo”, *Fuzûlija* naziva “prvakom turskih pjesnika”¹⁵ odnosno “najvećim tur-

skim pjesnikom” iako je, zapravo, *Bâkî* još za života dobio titulu “*Sultânûs-Suarâ*”¹⁶.

Ovaj potonji bio je dvorski pjesnik, stasao pod okriljem Sultana Sulejmana, dok je *Fuzûlî* odrastao daleko od sjaja i bogatstva, u bijedi i neimaštini. Čini se da se Ćatić u ovome poistovijetio s *Fuzûlijem*, pa se iz unutarnjih razloga, osjećaja povezanosti i solidarnosti, odlučio pisati upravo o njemu kao velikanu turske književnosti na osmanskom jeziku, identificirajući se, pri tome, s idejnim ali i moralnim aspektima njegova života i djela, što nam, kroz ovakav autorov subjektivni pristup i preferencije, daje za pravo, istaći kako tekst zapravo govori više o samom Ćatiću negoli o *Fuzûliju*.

Fuzûlî, pjesnik i učenjak iz Bagdada, koji je svoja djela, s podjednakim uspjehom, pisao na turskom, perzijskom i arapskom jeziku, na Ćatića je, nesumnjivo, ostavio snažan utisak:

Gore smo rekli, da je Fuzulija utemeljitelj turskog pjesništva. Njegove su pjesme poznate i kod cijelog turskog naroda, s toga su nekoliko izdanja doživjele. To treba samo uočiti, pa da shvatimo Fuzulijin upliv na kasnije turske pjesnike. Načelo je, da pjesnikova djela moraju biti tako napisana, kako mogu služiti kao ogledalo stoljeća, u kojem je pjesnik pripadao i svijuu događaja, koje je pjesnik vidio ili o njima čuo. Fuzulija je potpuno shvatio ovu pjesničku dužnost i s najvećim je marom vršio (...) ¹⁷

12 *Zbornik radova o Musi Ćazimu Ćatiću*, prir. Munib Maglajlić, Institut za jezik i književnost u Sarajevu -Odjeljenje za književnost, Sarajevo, 1980.

13 Spahić, Vedad, *Prokrustova večernja škola*, 50.

14 Pravo ime mu je *Mehmed bin Süleyman Fuzûlî*. Nije poznata tačna godina njegovog rođenja, iako neki autori tvrde da je rođen 1480. godine, drugi opet kao godinu njegovog rođenja navode 1494., dok bosanskohercegovačka orijentalistica i turkologinja Lamija Hadžiosmanović 1495. godinu smatra godinom *Fuzûlijeva* rođenja.

15 *Fuzûlî* nije uvršten ni u Antologiju sufizma Eve de Vitray-Meyerovitch, jer ga, čini se, antologičarka nije smatrala dovoljno mistikom, dok je svoje mjesto u ovoj antologiji našao upravo njegov gorljivi ljubitelj Musa Ćazim Ćatić, o čemu orijentalista Darko Tanasković piše sa velikim sarkazmom, pitajući se: “Otkuda on tamo?” (Tanasković, Darko, “Misticizam u poeziji Muse Ćazima Ćatića”, u: *Zbornik radova o Musi Ćazimu Ćatiću*, prir. Munib Maglajlić, Institut za jezik i književnost u Sarajevu-Odjeljenje za književnost, Sarajevo, 1980, 102.)

16 “Sultan među pjesnicima”.

17 Ćatić, Musa Ćazim, *Sabrana djela II (Izborna proza–prevedena proza)*, prir. Abdurahman Nametak, Narodni

Ipak, Ćatić naglašava da suvremenici nisu puno cijenili *Fuzûliju*, ali on se, kako autor dalje navodi, na to nije obazirao nego je uzdignute glave išao naprijed i “utirao” put budućim generacijama turskih pjesnika. Ćatić potom predstavlja *Fuzûliju* kao “pjesnika gazela”, a upravo gazeli i jesu ono što ga je proslavilo:

U njima nema niti jedne riječi suviše; svaka je gazela čarobna kompozicija, sastavljena od najmilozvučnijih akorda, koji se u zamamnu ritmu i varijacijama ljubavnog čeznuća izvijaju poput nebeske harmonije.¹⁸

Esejista Vojislav Maksimović, u svom kritičkom osvrtu pod naslovom “Smjerovi književnokritičkog interesovanja M. Ć. Ćatića”, govoreći o Musinom doživljaju *Fuzûljevih* gazela, kaže: “Doživljavanje Fuzulijinih pjesama bila je za Ćatića i prilika da pokaže emotivnost, koja je karakteristična upravo za pjesnički a ne za kritički odnos prema pjesništvu. Pišući o gazelama Muhameda Fuzulije, Ćatić ne obuzdava svoja osjećanja(...)”¹⁹. I doista, dok Ćatić kazuje o *Fuzûljevim* gazelima, ono što primjećujemo kao dominantno, jeste duboka emocija, raspjevanost i opijenost njegovim stihovima koje Ćatić upoređuje s “mirisom rumenih gjulova”, “slavujskom milozvučnošću”, “ljubavnim šapatom blagog povjetarca”²⁰. Ovim metaforama a u skladu sa onovremenim poimanjem svrhe književnokritičkog i interpretacijskog posredovanja, Ćatić nas želi odvesti u neki drugi, daleki svijet, gdje čitaoci, poneseni emocijama, postaju dijelom nekog davnog bitisanja.

Osim *Fuzûljevih* gazela, Ćatić predstavlja i njegov antologijski uradak, pjesničku pripovijest “Lejla i Medžnun” (*Leyla ile Me-*

cnûn) za koju naglašava da je “strogo umjetnički napisana i da se može ubrojiti među najvrsnija djela turskog pjesništva”²¹. Upravo je ovo djelo *Fuzûliju* donijelo slavu među turskim, arapskim i perzijskim narodom.

U vremenu kada se čitaoci i književna kritika u Bosni i Hercegovini sve više okreću europskoj literaturi sukladno ondašnjim društvenim, političkim i kulturnim trendovima, prvo Safvet-beg Bašagić, a potom i Musa Ćazim Ćatić oživljavaju, s razlogom, prilično oslabljeno interesovanje za književnošću na orijentalnim jezicima, što treba dovesti u vezu sa austrougarskom politikom postokupacionog senzibiliranja muslimana podrškom izučavanju i publikovanju njihove književne tradicije. U tom pogledu, Ćatić nam je ostavio, spomena vrijedne eseje koji nam, na neki način, osim što predstavljaju tursku pjesničku i savremenu produkciju, otvaraju prozor i u svijet samog autora. Naime, Ćatićeva književna esejistika, kao tvorina jednog tankočutnog pjesnika nemile sudbine, koji se s mnogim pjesnicima turske književnosti koje je predstavio u svojim esejima mogao i biografski poistovijetiti, daje u tom smislu i djelimični odgovor na pitanje kriterija po kojima je birao pjesnike koje je prezentirao našim čitaocima. Tako Enes Duraković u članku “Pjesnik na razmeđu epoha”, pišući o Ćatiću, kaže: “Ima velikih, doduše rijetkih pjesnika u čijim pjesmama jedva da možemo naslutiti tragove osobne pjesničke i ljudske drame ili drame vremena u kojem su živjeli”, te nastavlja: “Ali ima i onih, u povijesti svake književnosti dragocjenih pjesničkih ličnosti čija djela, nastala na razmeđu književnih epoha i na vjetrometinama društvenih preobražaja, otkrivaju istodobno i tra-

univerzitet, Tešanj, 1968, 17.

18 Isto, 17.

19 Maksimović, Vojislav, “Smjerovi književnokritičkog interesovanja M. Ć. Ćatića”, u: *Zbornik radova o Musi Ćazimu Ćatiću*, prir. Munib Maglajlić, Institut za jezik i književnost u Sarajevu–Odjeljenje za književnost, Sarajevo, 1980, 107.

20 Ćatić, *Sabrana djela II (Izvorina proza–prevedena proza)*, 18.

21 Isto, 18.

giku intimne pjesničke sudbine i dramu opće književne i društvene atmosfere”²². A Musa Ćazim Ćatić, kako u svojim pjesmama tako i u esejima i člancima, upravo zrcali duh kako jednog turbulentnog vremena tako i svoga unutarnjeg bića.

Tradicionalna matrica koja se temelji na ljubavi prema Apsolutu kao karakteristici sufijske lirike, u čije je najdublje tajne autor, bez sumnje, uplovio, odvela ga je do klasičnih osmanskih pjesnika. Ali, na istom tragu, promišljajući o Ćatićevoj izboru vrijedi još jednom potvrditi njegovo opredjeljenje da piše o *Fuzûliju*, a ne o njegovom savremeniku *Bâkîju* koji je još za života ponio titulu “*Sultânû’s-Suarâ*”. Očigledno da je Ćatić bio vođen srcem i vlastitim impresijama, a ne glavom, jer upravo je *Fuzûlîjeva* nesretna i teška sudbina bliska i poznata našem pjesniku, tako da se, najvjerovatnije iz solidarnosti, autor nije mogao prikloniti *Bâkîju*, koji je stvarao u sjaju i bogatstvu, što je njemu samom bilo strano.

Impresionistički pristup književnosti kojem se Ćatić priklonio, slijedio je i Bašagić, međutim, “hvaljeni impresionizam (Leovac, Duraković), ma koliko se pokazao blagorodnim načinom prevladavanja suhoparnog filolo-biografizma, u književnoistoriografskom diskursu ima limite svoje umjesnosti”²³. Iz današnje perspektive ova opservacija dobija na značaju.

Ćatić je, osim eseja prikazanog u ovom radu, za svoga kratkoga života, kako smo naglasili, našim čitateljima ostavio i osvrte/eseje o nekim pjesnicima stare, ali i moderne turske književnosti, a potom i nekoliko prijevoda/prepjeva njemu dragih i značajnih pjesama turskih pjesnika, iz kojih je vidljivo njegovo dobro poznavanje turskog jezika, velika sloboda ali i koncentriranost u prevođenju, svojstvena dobrom znalcu metra i rime u di-

vanskoj poeziji, koji je u svojim prijevodima, zapravo prepjevima, uvijek prvo pjesnik, pa tek onda prevodilac.

BIBLIOGRAFIJA

1. Ćatić, Musa Ćazim, *Sabrana djela II (Izborna proza-prevedena proza)*, prir. Abdurahman Nametak, Narodni univerzitet, Tešanj, 1968.
2. Duraković, Enes, “Pjesnik na razmeđu epoha”, *Zbornik radova o Musi Ćazimu Ćatiću*, Svjetlost, Sarajevo, 1988, 7-27.
3. Hadžiosmanović, Lamija, “Turska poezija u prevodilačkom djelu Muse Ćazima Ćatića”, u: *Zbornik radova o Musi Ćazimu Ćatiću*, prir. Munib Maglajlić, Institut za jezik i književnost u Sarajevu-Odjeljenje za književnost, Sarajevo, 1980, 129-147.
4. Maglajlić, Munib, *Zbornik radova o Musi Ćazimu Ćatiću*, Institut za jezik i književnost u Sarajevu-Odjeljenje za književnost, Sarajevo, 1980.
5. Maksimović, Vojislav, “Smjerovi književnokritičkog interesovanja M. Ć. Ćatića”, u: *Zbornik radova o Musi Ćazimu Ćatiću*, prir. Munib Maglajlić, Institut za jezik i književnost u Sarajevu-Odjeljenje za književnost, Sarajevo, 1980, 105-115.
6. Memija, Minka, “Musa Ćazim Ćatić- prevodilac s arapskog jezika”, u: *Zbornik radova o Musi Ćazimu Ćatiću*, prir. Munib Maglajlić, Institut za jezik i književnost u Sarajevu-Odjeljenje za književnost, Sarajevo, 1980, 115-129.
7. Nametak, Fehim, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, Orijentalni institut, Posebna izdanja XXVII, Sarajevo, 2007.
8. Spahić, Vedad, *Tekst, kontekst, interpretacija*, Grafičar-CKOT, Tuzla-Tešanj, 1999.
9. Spahić, Vedad, *Prokrustova večernja škola*, bosnia ARS, Tuzla, 2008.
10. Tanasković, Darko, “Misticizam u poeziji Muse Ćazima Ćatića”, u: *Zbornik radova o Musi Ćazimu Ćatiću*, prir. Munib Maglajlić, Institut za jezik i književnost u Saraje-

22 Duraković, Enes, “Pjesnik na razmeđu epoha”, *Zbornik radova o Musi Ćazimu Ćatiću*, Svjetlost, Sarajevo, 1988, 23.

23 V. Spahić, *Prokrustova večernja škola*, 49-50.

vu-Odjeljenje za književnost, Sarajevo, 1980, 93-105.

S U M M A R Y
FUZULI–THE POET OF THE
OTTOMAN LITERATURE IN THE
CRITICAL ESSAYS OF MUSA ĆAZIM
ĆATIĆ

Since in Bosnia and Herzegovina, in the late 19th and early 20th century, translational activity from oriental languages, primarily from Turkish, is expressed, the influence of the Eastern literature on the literary works of Bosniak poets, especially the works of Safet-beg Bašagić and Musa Ćazim Ćatić, is clearly visible. Ćatić was among the first in Bosnia and Herzegovina who started dealing with literature in oriental languages. The essays of Musa Ćazim Ćatic are a reflection of his intoxication with oriental poetry, and they represent a brief overview of the events in Turkish literature in a rather wide time range, namely from the 16th century to the period in which he lived and worked. However, due to the size of Musa's work in this field, the focus of this study is placed on the poets about whom he wrote, and which relate to the period of classical Turkish literature.

“A leader of Turkish poets: Fuzuli” is the title of Ćatić's poetic and critical view of a divan poet Fuzuli. Fuzuli²⁴ (?-1556) was an exceptionally respected poet of the 16th century, a century ruled by Sultan Suleiman (Legislator), in which the Ottoman Empire reached a peak in every respect, even in poetry. The author's literary critiques, represent a more objective opinion of a good connoisseur of classical, but also new Turkish literature, than a real critical attitude. In this essay, Ćatić emphasizes that the contemporaries did not appreciate Fuzuli much, but, as the author further states, he did not care about this but went ahead and paved the way for future generations of Turkish poets. So far, unfortunately, neither in Bosnian nor Turkish literary critique, a greater significance to Ćatić's essays is given, nor has been enough writings about them although they are important from both literary and historical aspect and the very understanding of Ćatić's poetry, especially the one that appeared in the period when the author was carried away by the East and was under the strong influence of the poets of the region. Keywords: Fuzûli, poets of Ottoman period, essay, Musa Ćazim Ćatić

24 His real name is Mehmed bin Süleyman Fuzûli. The exact date of his birth is unknown, although some authors state that he was born in 1480 and others in 1494, while Bosnian orientalist and turkologist Lamija Hadžiosmanović considers 1495 as the year of Fuzuli's birth.